

terveken töri a fejét a kutató, hanem egyebek mellett azon elmélkedik, mi a reálisan megvalósítható a korábbi tervekből a – ki tudja, milyen hosszú – hátralévő időben. A 90. zsol-tár 10. versének első fele a Vizsolyi Biblia 1590-es kiadása szerint „Az mi eztendeinknek napiai hetuen eztendő, vagy mennél fellyeb nyóltzuan eztendő”. S bár az átlagéletkor a zsol-táros idejéhez képest számottevően megnőtt, s Pais Dezső az ifjúkor legfelső határá-nak nevezte, a 80 év akkor is igencsak tiszteletre méltó kor. Ha korábban nem tennék szert a tapasztalatra, a 80 év bizonyosan meghozza azt a felismerést, amit KIRKEGAARD úgy fogalmazott meg: az életet az ember csak hátrafelé nézve érti meg, lépni azonban neki is előre kell. Ezt a dilemmát feloldani senkinek sem könnyű. Azt kívánom a Magyar Nyelvtudományi Társaság képviselőjében, sikerüljön Alelnök úrnak ezt a mélységesen emberi dilemmát lehetőség szerint minél inkább harmóniában feloldani. És kérem, legyen továbbra is lankadatlan a Magyar Nyelvtudományi Társaság támogatásában. Éspedig még hosszú éveken át. Ehhez kívánok erőt, egészséget, s alkotó kedvet is.

Alelnök Úr! Isten éltesen sokáig!

Hivatkozott irodalom

- BAŇCZEROWSKI JANUSZ 2007. Nyomárkay István 70 éves. *Magyar Nyelv* 2007: 378–380.
 BENKŐ LORÁND, 1991. A „budapesti iskolá”-ról. *Magyar Nyelv* 87: 1–14.
 KATIČIĆ, RADOSLAV 1997. Bilješka o polemici Primoža Trubara s Pavlom Skalićem. In: Hungaro-Slavica 1997. Studia in honorem Stephani Nyomárkay (...) Red. JANUSZ BAŇCZEROWSKI. ELTE Szláv Tanszékcsoport, Szláv Filológiai Tanszék, Budapest, 123–132.
 NEWEKLOWSKY, GERHARD 2017. *Világkép és etimológia. Írások Nyomárkay István 80. születésnap-jára*. Szerk. NYOMÁRKAY ISTVÁN – PAPP ANDREA. Modern Filológiai Társaság, Budapest. 16–19.
 NYOMÁRKAY ISTVÁN 1996. *Sprachhistorisches Wörterbuch des Burgenlandkroatischen*. Akadémiai Kiadó – Wissenschaftliches Institut der Burgenländischen Kroaten, Budapest–Eisenstadt.
 SZATHMÁRI ISTVÁN 2015. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság története (1904–2005)*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Tinta Könyvkiadó, Budapest.

KISS JENŐ

Eötvös Loránd Tudományegyetem

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Szótörténeti adatok és kommentárok a Margit-legendából

3. rész*

(el)ragadtatik (ragad) ’extázisba, révületbe esik’ **1517** (vö. TESz. *ragad* 12. jelentés: [főként *el/- ik.-vel*] ’extázisba, révületbe, tetszhalálba ejt; verzüicken’; EWUng. ’ua.’:

* Lásd Magyar Nyelv 113. 2017: 120–126. DOI: 10.18349/MagyarNyelv.2017.1.120. – A szerzők megköszönik Szentgyörgyi Rudolf értékes lektori véleményét.

el raggattafabol [ɔ: *ragattatafabol*] DomK. 247). – A fenti jelentés kialakulásához vö. MargL. 210/21: „Ez soror esmeeg el hÿva hetzer <ag> auagÿ nyolchzer · de ez zent zvz semmÿt nem felele· mert *el vala ragattatvan* ev jmdsa<sa>gaban *ev erzekensege*<be>*nek kjÿveve*”: et vocavi ipsam, et ipsa non respondit mihi, et hoc feci septem vel octo vicibus, et videbatur *rapta*.

ragaszkodik (ragad) ’beletapad vmibe, odatapad vmihez’ 1577 k. *vmibe* ~ ’bele-ragad, hozzátapad; sich festsetzen’ (OrvK. 221): TESz., EWUng. (6. jelentés). – MargL. 144/19: „olÿ jgen meg azot vala az ev keze [ti. egy lányé] · hog ... chak az bevrbn az azÿv tetemeket mutagyak vala *ragaszkodvan*”: manum sinistram ... ita arefactam habebat, ut nil ... nisi cutem in ossibus aridis *haerentem* monstraret.

refektórium ’kolostori ebédlő’ < lat. *refectorium* ’ua.’, 1529 e. NySz. (*refektoriom*: VirgK. 140). – MargL. 24/3, 5: „Ezeknek felette ez zent zvz az *refectoriumban* es · hetet tart vala · meg sevprÿ vala az *refectoriamot*”: tenebat suam septimanam ad serviendum ... *in refectorio*, ... ipsa Margaretha scopabat ... *refectorium*; 79/9: „[a provinciális] hagÿa hogÿ az sororok kÿk az silenciomot az veztegseget meg tevrtek vala · hog az *refectoriom-nak* *kevzepette* · mezehtelen fevlden vlyenek · es bevhtevlÿyenek vizzel es kÿnyerrel”: [provincialis dominabus imposuit] quod *in medio refectorii* super nudam tabulam sedendo in terra comederent panem et aquam.

rútság (rút) ’szenny, mocskok’. A TESz. és az EWUng. a szónak csak ’parázñaság; Hurerei’ (1456 k.) és ’genny; Eiter’ (1694) jelentését tartja számon. – MargL. 26/11: „az zvkségnek helyet · ... nagy gyakorta meg tyztehgya vala · ... az ev ruhay meg ferteztetven az nagy *rutsagokkal* ganeual”: purgabat necessaria conventus, et usque ad genua stabat in mlatna, purgando necessaria.

skapulár ’a szerzetesi viselet felett hordott munkakötény, vállruha’. Ma *skapuláré* alakban (vö. lat. *scapulare* vagy *scapularium*; né. *Skapulier*) ’vállruha’ jelentésben él (ÉrtSz. 1. jelentés, ÉKsz.²), de eredetileg munkakötényt jelentett (MKatLex.). – MargL. 98/24, 99/3: „ky veue ez soror az *scapulart* zent margÿt azzonnak nÿakabol mert jgen zevrnÿv vala az kohnyan valo zolgalatert · es tÿzta ÿo *scapulart* ada ev rea”: vö. traxi sibi *scapularium*, quod sibi habebat in dorso, quia erat nimis turpe, propter servitia, quae fecerat in coquina, et posui aliud *scapularium* sibi in dorso bonum et mundum. További adatok: 53/4, 8, 10, 196/3, 6.

szakramentum ’oltáriszentség’. Vö. 1559: EWUng., 1649: TESz. ’szentség; Sakrament’ < egyh. lat. *sacramentum* ’szentség, vallási titok’. – MargL. 18/1: „az jdevben Az *sacramentum* cristusnak zent teste fen fevg vala az zent kerezt oltara elevt”: ... ante altare Sanctae Crucis, ubi pendet corpus Christi. – Arra, hogy az oltáriszentséget a középkorban, különösen a 12., 13. században szokás volt – egy egyszerűbb, tál vagy például galamb formájú szentségházban (lat. *tabernaculum*) – az oltár fölé függeszteni (Hänetabernakel), lásd MKatLex. *Szentségház* (13: 120), illetve LMA. *Tabernakel* címszavát (8: 392–393).¹

szemérmesség (szemérem) 1518 k. (SándK. 34): TESz., EWUng. – MargL. 21/11: „Meg feredny kedeg vagy az ev labaÿt meg mosny bokaÿnak fevlevtte· Az ev *zemermetsegenek* tyzta zvzesegenek myatta· ez evneky myndenestevl jdegen vala”: Balneare vel pedes suos supra tibias lavare hoc <sibi> prae nimia *pudicitia* omnino erat alienum.

¹ Erre a tényre Deák Viktória Hedvig O. P. hívta fel a figyelmünket, szívésségét itt is megköszönjük.

szilencium 'hallgatás, csend' (mint a szerzetesi élet terminus technicusa), < lat. *silentium* 'ua.' (< *sileo* 'hallgat, csendben van'). Csak a vele alkotott kifejezés fordul elő a NySz.-ban *tart* alatt, **1517** (DomK. 122): „meg tárgya vala az *silenciomot* ez zentséges atya”. – MargL. 9/7: „de maga az ev kezű műviert az *sileciomot* [sic!] az vezteksegtartast hatra nem vetű vala· de igen erevssen meg tárgya vala”: [post prandium operabatur manibus suis ... opera] ... *silentio* tamen non proiecto; 77/19: „ez provincialis lele ez clastromnak sororit az <silemc> *silenciomnak* veztegeseknek nagy tevreseben zegeseben”: vö. *inveni* [inter] *istas dominas ita silentium neglectum*. További adatok: 77/25, 79/8.

teljes 'egész; ganz, gesamt' **1512 k.** (WeszprK. 8): TESz., EWUng. (mindkettőben 5. jelentés). – MargL. 21/15: „Týzen nýolc eztendeýg mykeppen mynd az *tellyes* conuent býzonsagot tevt rola soha az ev testet meg ferezette”: Unde decem et VII (!) annis, ut *totus* conventus sororum testatur, numquam corpus suum, ... balneavit; 186/7: „[zent margýt azzon] hog ký tezen nagýsok chodakat ... mynd *tellyes* mager orzag hozýaýa fuvt”: [sanctam Margaretham] quae facit multa miracula ... *totum* regnum vadit ad eam.

tiszteletlenség (tisztel) **1512 k.** (WeszprK. 67): TESz. (A szótár tévesen másodszor is felveszi a címszót 1528-ból.) – MargL. 3/17: „nagy *týzteletlenseget* mondnak ennekem · azt mongýak hog en kýral leýanýa vagýok”: vö. *interrogaverunt eam*: „Quid fles?” Respondit, quod *delata erat et infamata*, quod dictum fuit ei, quod erat filia regis.

tót A *toot* írásváltozatra a TESz. és az EWUng. nem hoz példát. – MargL. 171/19: „vala egy marton nevev ember posoganak tartomanýabol · es ez vala *toot*”: Martinus quidam vir, natione *Sclavus* de comitatu et provincia Posoga.

ugyanezen (mutató névmás) Főnévi használatban: **1514–1519** (CornK. 43), melléknévi használatban: **1525–1531** (TelK. 134): NySz. – MargL. 159/19: „Az ev rokonsagy kedeg es zomzedý·vgyan ezen kenyergeseket kýalgýak vala”: Cognatis et vicinis *hoc idem* conclamantibus. További melléknévi használatú adatok: 86/14, 87/5.

ugyanott (ugyan-) 1372 u./1448 k. *vgyanottan* (JókK. 147), **1527** *wgyan ott* (ÉrdyK. 656): TESz., EWUng. – MargL. 145/8: „Ez lean ez vtan aytatossagbol egy nehan napon *vgyan ot* az koporsonal meg marada”: Quae infra aliquos dies *ibidem* devota transegit.

(meg)undokul 'undorítóvá válik'. A TESz. **(undok)** és az EWUng. **(undokol)** az ige visszaható alakját nem hozza, csak az **undokol** 'undoknak tart vmit, undorodik vmitől; veranscheuen, verachten' formát (1405 k.). – MargL. 53/9: [Margit és egy másik soror skapuláréjukba takarva vitték a húst a portáról a konyhára] „ez sorornak ev scapulara *meg vndokvlt vala* az hustol· de zent margit azzonnak ev scapulara tiztan meg maradot vala”: vö. [az illető soror elmondásában] *scapularium meum inunctum erat et deturpatum* propter illas carnes, quas ego portaveram, et suum scapularium nullum malum habebat.

(meg)utál 'visszautasít' (MÉSZÖLY 1941: 185). Vö. a TESz.-ben, EWUng.-ban jelzett 'megvet, lenéz' jelentéssel. – MargL. 29/25: „Az menyey jegesnek zerelmeert · Az fevldý jegest jmmar masodzer *vtala meg*”: ipsa amore sponsi caelestis terrenum secundo iam *aspermata* coniugium; 34/23: „mýndenkoron bantateek az ev atyatl ez meg mondot hazasagert · de zent zvz myndenkoron ellene alla es *meg vtala*”: vö. ehhez: Domine, ego *nolo maritum aliquem*, sed volo servire domino Jesu Christo.

végtelen (vég) **1529 e.** (VirgK. 12): TESz., EWUng. – I. mn. 'befejezetlen': MargL. 122/10: „haluan papa eztergamý fylep erseknek halalat es ez dolognak *vegtelen* voltat”. – II. hsz. 1. 'befejezetlenül': 122/7: „Ezen keppen zent margýt azzonnak zentséges eletenek byzonsag vetele *vegtelen* el marada az jdevben”; 2. 'nagyon, roppantul': 115/18:

„gondolýa vala hog ha ev ez velagban meg maradot volna · tahat evneky *veegtelen* sok zeep dragalatos ruhay voltanak volna”.

vén A *veen* írásváltozatra a TESz. és az EWUng. nem hoz példát. – MargL. 54/20: „vala egy Soror · ky neuzeztetyk vala soror evrsebet · ez vala jgen *veen*”: Soror Elisabeth, quae erat multum *veterana*. További példák: 55/15, 57/5, 57/9, stb.

vet 'hány (ételt)' **1585** (*ki ik.-vel*: Cal. 907): TESz. 13. jelentés. – Igekötő nélkül l. MargL. 49/8, 12: „ha mykoron vala mely beteg *veet* okad *vala* ... tahat zent margit azzon markat targya vala az beteg eleyben · es azban *veet vala*”: quando infirmæ volebant *vomere* ... statim ponebat manus subtus, et recipiebat in manus suas id, quod *vomebant*. – **vetés** 'hányás' (ételé, italé) 54/23: „juta annye erevtelensegre es veer hasra · es *vetesre* semmyt nem emezhet vala · vgý hogý ev magat fel nem jndedhagya az agybol”: pervenit ad tantam debilitatem, fluxum ventris et *vomitum*, quod non poterat se elevare de lecto per se. – A MargL. előbbi példáit arra, hogy a *vet* e jelentése korábbról adatolható a TESz.-ben jelzett-nél, már közölte A. MOLNÁR (2003: 107–108), itt a forrásszövegekkel egészíthetjük azt ki.

visel 'időt el)tölt'. A TESz. és az EWUng. nem vesz fel ilyen jelentést, de vö. a hazai középkori latinban a lat. *ducere* ige időre vonatkozó használatával (MKLSz. *ducere* B2a). – MargL. 13/12: „semmyt nem ezyk vala · sem jzyk vala sem alozyk vala · sem zol vala · vala mely embernek · *vjselven* mynd az tellyes napot nagý aytatos sýralmas jmadsgban · sýratuan iesusnak artatlan zent halalat”: non dormiebat, nec comedebat, nec bibebat, diem totum in oratione *ducens* quasi dominicam lugens passionem, nullum omnino alicui verbum loquebatur.

vonagodik (von) 'haláltusát vív; mit dem Tode ringen' **1516**: TESz., EWUng. – A 'haláltusa; agonizare' jelentésű **vonagodást** lásd MargL. 191/13: „ez vr es az azzon ez gyermeknek anyá · ayanlak ez gyermeket az ev vtolso *vonagodasaban* zent margyt azzonnak erdemeben”: ipse et domina mater pueri meritis sororis virginis Margaretae puerum in ultimo spiritu *agonizantem* commendaverunt.

(meg)zsugorol A TESz. és az EWUng. az igének a címszavunkkal szinoním *zsugorodik* alakját tartják nyilván (**zsugorog**), amelyre az első adatot szintén a MargL.-ból közlik. A két változat a legendában aránylag hasonló mértékben fordul elő: a *zsugorodik* 5, a *zsugorol* 3, illetve a *zsugorulás* 1 példában. Az -ás képzős főnévi származék szintén csak a *zsugorodás* változatban van adatolva: Gl. – MargL. 145/2: „ez lean az ev teneret · kezeýt · kýk *meg sugurultak vala* es hatra fordultak vala meg nyta · es karýat fel emele”: [Haec] palmas manus *contractas* et retorsas aperuit et brachium erexit; 146/14: „mýkoron latot volna nemely azzonýallatot · oly jgen neuolýasvl ... *meg suguroltat* ... hog az ev kezeýtevl es feyetevl meg valuaan · ev testenek semmýnemev tagýauaal nem elhet vala · hanem ev keet kezeuel nagý erevkevdessel az pagymentomon vonza vala ev magat”: cum ... vidisset mulierem quandam adeo miserabiliter ... *contractam*, ut praeter manuum et capitis nullius sui corporis membri habens usum manibus duabus super pavimento conatu nimio ... se trahebat. További adat: 171/22. – **zsugorulás**: 143/9: „ez beteg ... az ev teerdeýnek *meg sugurulasabol* · mendenestevl fogua meg za[ba]duluan fel kele”: [Hic] a genus dolorosa *contractione* omnino liberatus surrexit. – Bár a *zsugorol*, *zsugorulás* alakokat sem történeti és tájszótáraink (az említettek mellett a SzT., MTsz. ÚMTsz.), sem értelmező szótáraink (CzF., ÉrtSz., ÉKsz.) nem veszik fel, a Magyar történeti szövegtárban találunk rá adatot (egy 1844-es kémiakönyvből és 1952-ből Illyés Gyulától), illetve az internetes keresés szerint ma is előfordul, ha nem is gyakori szó.

Források

- DÖMÖTÖR ADRIENNE – PÓLYA KATALIN kiad. 1990. = *Szent Margit élete 1510. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átirata bevezetéssel és jegyzetekkel*. Bev. †P. BALÁZS JÁNOS. Régi Magyar Kódexek 10. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.
- MargL. = *Szent Margit élete 1510*. DÖMÖTÖR–PÓLYA kiad. 1990.
- MargLSz. = A Margit-legenda szótára. In: M. NAGY ILONA szerk. m. e. Tervek menüpont alatt.
- M. NAGY ILONA szerk. m. e. = *A magyar nyelvű Margit-legenda és latin forrásszövegei*. A magyar legenda (MargL.) a Régi Magyar Kódexek 10. kötetének (javított) szövegével, DÖMÖTÖR ADRIENNE, PÓLYA KATALIN Corrigenda-jegyzékét is figyelembe véve. Digitális szövegközlés (készülőben). http://deba.unideb.hu/deba/Margit-legenda_Szent_Margit_elete_1510. (2016. 05. 01.)

Hivatkozott irodalom

- N. ABAFFY kiad. 1996. *Festetich-kódex 1494 előtt*. Régi Magyar Kódexek 20. Argumentum Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 1996.
- ABAFFY CSILLA – T. SZABÓ CSILLA kiad. 1995. *Döbrentei-kódex 1508. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átirata bevezetéssel és jegyzetekkel*. Régi Magyar Kódexek 19. Argumentum Kiadó – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- P. BALÁZS JÁNOS kiad. 1981. *Jókai-kódex XIV–XV. század. A nyelvemlék betűhű olvasata és latin megfelelője*. Codices Hungarici 8. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BAROS GYULA 1927. *Boldog Margit legendája*. A XVI. századi szöveget mai nyelvre átírta és tájékoztatóval ellátta B. Gy. Magyar Irodalmi Társaság, Budapest.
- BirkK. = PUSZTAI kiad. 1960.
- BOGNÁR ANDRÁS – LEVÁRDY FERENC kiad. 1967. *Cornides-kódex [1514–1519]*. Codices Hungarici 6. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- CornK. = BOGNÁR–LEVÁRDY kiad. 1967.
- Corr. = DÖMÖTÖR ADRIENNE – PÓLYA KATALIN, *Corrigenda*. (A MargL.-nak a Régi Magyar Kódexek 10. kötetében kiadott szövegéhez.) http://mek.oszk.hu/05100/05166/pdf/margit_korrigenda.pdf (2016. 05. 01.)
- CzF. = CZUCZOR GERGELY – FOGARASI JÁNOS, *A magyar nyelv szótára* 1–6. Emich Gusztáv / Athenaeum, Pest/Budapest, 1862–1874.
- CSÉFALVAY PÁL – KONTSEK ILDIKÓ 2000. *Magyar szentek tisztelete és ereklyéi*. Keresztény Múzeum, Esztergom.
- CSUKOVITS ENIKŐ 1992. Órahasználat a középkori Magyarországon. *Történelmi Szemle* 34: 153–172.
- CSUKOVITS ENIKŐ – RADNÓTI KLÁRA 2005. Időmérés. In: *MMűvtLex*. 4: 252–253.
- DomK. = KOMLÓSSY kiad. 1990.
- DöbrK. = ABAFFY – T. SZABÓ kiad. 1995.
- Du Cange = *Glossarium mediae et infimae Latinitatis* conditum a CAROLO DU FRESNE domino DU CANGE [...] et alii, 1–10. Ed. nova a Leopold Favre, Niort. 1883–1887.
- DWb. = *Deutsches Wörterbuch* von JAKOB GRIMM und WILHELM GRIMM. 16 Bde. in 32 Teilbänden. Leipzig, 1854–1961.
- ÉKsz.² = *Magyar értelmező kéziszótár*. Főszerk. PUSZTAI FERENC. 2., átdolgozott kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003.
- ÉRSZEGI GÉZA szerk. 1983. *Árpád-kori legendák és intelmek*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. [A Margit-legenda szövege modernizált helyesírással, jegyzetekkel: 110–179.]
- ÉrtSz. = *A magyar nyelv értelmező szótára* 1–7. Főszerk. BÁRCZI GÉZA – ORSZÁGH LÁSZLÓ. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959–1962.

- ESz. = *Etimológiai szótár*. Főszerk. ZAICZ GÁBOR. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2006.
- EWUng. = *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen* 1–2. Hrsg. BENKŐ, LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993–1995.
- FestK. = N. ABAFFY kiad. 1996.
- FEUERNÉ TÓTH RÓZSA 1971. A margitszigeti domonkos kolostor. *Budapest régiségei* 22: 245–268.
- FNESz.⁴ = KISS LAJOS, *Földrajzi nevek etimológiai szótára* 1–2. 4., bővített és javított kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
- B. GERGELY PIROSKA 1983. Az idő és szócsaládja szó- és jelentéstörténeti vizsgálata. In: B. GERGELY PIROSKA szerk., *Nyelvészeti Tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 22–68.
- Gl. = *Régi Magyar Glosszárium. Szótárak, szójegyzékek és glosszák egyesített szótára*. Szerk. BERRÁR JOLÁN – KÁROLY SÁNDOR. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984.
- GYULAI ÉVA 2005. Időszemlélet. In: *MMűvtLex*. 4: 253.
- JókK. = P. BALÁZS kiad. 1981.
- KOMLÓSSY GYÖNGYI kiad. 1990. *Domonkos-kódex 1517*. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átirata bevezetéssel és jegyzetekkel. Régi Magyar Kódexek 9. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- LÁZS SÁNDOR 2009. Birk-kódex. In: MADAS EDIT szerk., „*Látjátok feleim...*”. *Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig. Az Országos Széchényi Könyvtár kiállítása, 2009. október 29 – 2010. február 28*. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest. 273.
- LÁZS SÁNDOR 2015. A kolláció a domonkos és ferences apácáknál. *Magyar Könyvszemle* 131: 145–164.
- LÁZS SÁNDOR 2016. *Apácaműveltség Magyarországon a XV–XVI. század fordulóján. Az anyanyelvű irodalom kezdetei*. Balassi Kiadó, Budapest.
- LMA. = *Lexikon des Mittelalters* 1–9. Hrsg. ANGERMANN, NORBERT et alii. LexMA-Verlag, München–Zürich. 1977–1998.
- MTSzt. = *Magyar történeti szövegtár*. www.nytud.hu/hhc (2016. 06. 03.)
- MMűvtLex. = *Magyar művelődéstörténeti lexikon* 1–14. Főszerk. KÖSZEGHY PÉTER. Balassi Kiadó, Budapest, 2003–2014.
- MÉSZÖLY GEDEON 1941. Szűz Szent Margit asszonynak, Béla királynak leányának élete. *Nép és Nyelv* 1: 18–23, 52–58, 81–84, 117–118, 138, 184–188, 205–215, 251–256, 307–310, 343–347, 378–381. (A Margit élettörténetét tartalmazó részt közli a kiejtést tükröző modernizált helyesírással, magyarázatokkal.)
- MKatLex. = *MagyarKatolikus Lexikon* 1–16. Főszerk. DIÓS ISTVÁN. Szent István Társulat, Budapest, 1993–2014.
- MKLSz. = *A magyarországi középkori latinság szótára* 1–[4]. + S1. Kiad. HARMATTA JÁNOS etc. Akadémiai Kiadó etc., Budapest, 1987–[2013].
- A. MOLNÁR FERENC 1997. A Halotti Beszéd magyarázatához. *Magyar Nyelv* 93: 207–216.
- A. MOLNÁR FERENC 2000. *Két régi magyar ima az oltáriszentségről. A Laskai Sorok és párhuzamos szövege a Thewrewk-kódexben*. Nyelvtudományi Értekezések 148. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- A. MOLNÁR FERENC 2003. Kiveti a drágát (a hasából). *Magyar Nyelvőr* 127: 107–108.
- A. MOLNÁR FERENC 2005. *A legkorábbi magyar szövegelemlek. Olvasat, értelmezés, magyarázatok, frazeológia*. A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kara, Klasszika-filológiai Tan-szék, Debrecen.
- A. MOLNÁR FERENC 2013. Gárdonyi Géza Isten rabjai c. regénye és a kódexek. *Magyar Nyelvőr* 137: 414–422.
- MTsz. = SZINNYEI JÓZSEF, *Magyar tájszótár* 1–2. Hornyánszky, Budapest, 1893–1901.
- M. NAGY ILONA 2003. A kódexirodalom latin–magyar „szóikerítéseinek” szövegbeli motivációjáról. In: HAJDÚ MIHÁLY – KESZLER BORBÁLA szerk., *Köszöntő könyv Kiss Jenő 60. születésnapjára*.

- tésnapjára*. ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 49–55.
- M. NAGY ILONA 2005. Az *élet* és a *legenda* a Margit-legendában. In: MÁRTONFI ATTILA – PAPP KORNÉLIA – SLÍZ MARIANN szerk., *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Argumentum Kiadó, Budapest. 48–52.
- M. NAGY ILONA – BODA ISTVÁN KÁROLY 2015. A Margit-legenda digitális konkordancia-szótára, háttere és perspektívái. *Magyar Nyelv* 111: 338–346.
- M. NAGY ILONA – VARGA TERÉZ 2012. Árpád-házi Szent Margit *legenda vetusának* szövegkiadásáról (A magyar nyelvű Margit-legenda tanulsága). *Irodalomtörténeti Közlemények* 116: 27–39.
- M. NAGY ILONA – VARGA TERÉZ – BODA ISTVÁN KÁROLY – BÉNYEI ÁGNES 2014. A Margit-legenda (1510) készülő szótáráról. In: LADÁNYI MÁRIA – VLADÁR ZSUZSA – HRENEK ÉVA szerk., *MANYE XXIII. Nyelv – társadalom – kultúra. Interkulturális és multikulturális perspektívák 1–2*. MANYE – Tinta Könyvkiadó, Budapest. 2: 666–672.
- NádK. = PUSZTAI kiad. 1994.
- NIERMEYER J. F. 1984. *Mediae Latinitatis Lexicon minus*. Brill, Leiden.
- NySz. = SZARVAS GÁBOR – SIMONYI ZSIGMOND, *Magyar nyelvtörténeti szótár a legrégibb nyelvemlékektől a nyelvújításig* 1–3. Hornyánszky, Budapest, 1890–1893.
- OkISz. = *Magyar oklevél-szótár: Régi oklevelekben és egyéb iratokban előforduló magyar szók gyűjteménye*. Gyűjt. SZAMOTA ISTVÁN, Szerk. ZOLNAI GYULA. Hornyánszky, Budapest, 1902–1906.
- PPB. = *Dictionarium Latino-Hungaricum* a FRANCISCO PÁRIZ PÁPAI. Nunc vero Proverbiis selectioribus interspersis, Glossariolo voces Medii et Nostri aevi ... explicante ... locupletatum intentione ac labore PETRI BOD. Cibinii, 1767.
- PUSZTAI ISTVÁN kiad. 1960. *Birk-kódex 1474*. Codices Hungarici 5. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- PUSZTAI ISTVÁN kiad. 1994. *Nádor-kódex 1508*. Régi Magyar Kódexek 16. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- RMKonk. = *Régi magyar konkordancia*. corpus.nytud.hu/mk (2016. 06. 03.)
- SZADILEK JÁNOS 1888. *A Margit-legenda nyelvezete. Nyelvtörténelmi tanulmány*. Gámán János örökösei, Kolozsvár.
- SzerzLex. = JOHANNA LANCZKOWSKI, *Szerzetesség kislexikona*. Athenaeum 2000, Budapest, 1999.
- SzT. = *Erdélyi magyar szótörténeti tár* 1–14. Főszerk. SZABÓ T. ATTILA etc. Kriterion Könyvkiadó etc., Bukarest etc., 1975–2014.
- TESz. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára* 1–3. Főszerk. BENKŐ LORÁND. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ÚMTSz. = *Új magyar tájszótár* 1–5. Főszerk. B. LŐRINCZY ÉVA. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979–2010.
- Útmutató = *Útmutató egyházi kifejezések helyesírásához*. Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, Budapest, 2006.
- VOLF GYÖRGY 1881. Előszó. In: VOLF kiad. 1881: 1–86.
- VOLF GYÖRGY kiad. 1881. *Szent Margit élete*. Nyelvméltár 8. A M. T. Akadémia Könyvkiadó Hivatala, Budapest.

M. NAGY ILONA
Debreceni Egyetem

BÉNYEI ÁGNES
Méliusz Juhász Péter Könyvtár, Debrecen